

Tatiana G. Nedzeljuk, *Konfessional'noe coobszczestvo katolikov Sibirii. Vlijanie mirovozzrenija na na povsednevnuju žizn'* (1830–1917 gg.), Izd-vo SibAGS, Nowosybirsk 2016, ss. 345

Katolicyzm to wyznanie, które nie cieszyło się w Rosji zbyt dużą sympatią. Katolicy byli wszak odszczepieńcami, odłączyli się bowiem — jak twierdzono — od jedynej prawdziwej wiary, czyli prawosławia. Jednakże Romanowowie, poszerzając swoje imperium w kierunku zachodnim, czynili swymi poddanymi również narody katolickie. Zatem obecność katolicyzmu w Rosji była niepodważalnym faktem, którego na pewno nie można było ignorować. Dla Polaków katolicy w Rosji to przede wszystkim ich rodacy, prześladowani za wiarę i za to, że są Polakami. Lecz Rosjanom mogą się wydać zgoła inni.

Tatiana Nedzeljuk, autorka monografii pt. *Konfesyjna społeczność katolików na Syberii. Wpływ światopoglądu na życie codzienne (1830–1917)*, zainteresowała się katolikami, którzy żyli na terenach, gdzie byli tylko nieznacznie mniejszością. Według spisu przeprowadzonego w 1910 r. w guberniach syberyjskich stanowili bowiem zaledwie ułamek procenta, a tylko w jenijskiej przekraczali 1%. I choć byli zróżnicowani pod względem narodowościowym, przeważali wśród nich Polacy. Rosyjska uczona miała w takim razie dość wyraźnie wyodrębniony przedmiot badań.

Autorkę nie interesują jedynie losy katolików zamieszkujących azjatycką część Rosji. Ta grupa zacieka ją przede wszystkim dlatego, że byli to ludzie ukształtowani przez całkiem obcą na tym terenie kulturę. Ich obcość kulturową najpełniej reprezentował zaś wyznawany przez nich katolicyzm. Dostarczał on im specyficznych narzędzi służących do interpretowania i organizowania świata, w którym żyli. W związku z tym wyróżniali się nie tylko na tle ludności prawosławnej, przeważającej na Syberii, lecz także innych mniejszości religijnych, m.in. muzułmanów i protestantów.

Omawiana książka jest zatem po części monografią historyczną, a po części antropologiczną. Opowiada o katolikach na Syberii w czasach przed rewolucją październikową. W tym celu wykorzystuje rozmaite źródła archiwalne, autobiograficzne, a poza tym wiele innych opracowań historycznych. Warto zwrócić uwagę, iż są wśród nich opracowania polskie, częstokroć wydawane przez Ośrodek Studiów Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego. Jednakże to wszystko ma prowadzić do zrozumienia samych ludzi, po których owe źródła pozostały i o których to i owo już napisano. Szuka się w nich więc odpowiedzi na pytania, pochodzące jakby z kwestionariusza antropologa. Wobec tego nie będzie chyba pomyłką stwierdzenie, iż książka ta przynależy do rozwijającej się dziś dość intensywnie dyscypliny określanej mianem antropologii historycznej.

Zharmonizowane użycie metod historycznych i antropologicznych dało z pewnością zadowalające rezultaty. Powstał wyjątkowo dokładny opis społeczności katolickiej na Syberii, uwzględniający najrozmaitsze sfery jej egzystencji. Niemal w każdej, nawet bardzo odległej od religii, udało się odkryć wpływ katolicyzmu.

Przetłumaczenie tej książki na język polski byłoby niewątpliwie przedsięwzięciem nadzwyczaj pożytecznym. Wprawdzie do dyskursu wschodoznawczego nie został wprowadzony nowy temat, bo przecież katolicyzm na Syberii był już niejednokrotnie omawiany, ale tym razem został on ukazany z rosyjskiego punktu widzenia.

Grzegorz Pelczyński

*Koriennyje narody Sibiri w trudach polskich issledowatielej.
Pamjati Edwarda Piekarskiego (1858–1943). Matieriały
Mieždunarodnoj naucznoj konfierencii Sankt-Pietierburg,
25–26 sientjabria 2014 g., red. W.N. Iwanow,
Izdatielskij dom SWFU, Jakutsk 2015, ss. 132*

Osiemdziesiąta rocznica śmierci Edwarda Piekarskiego — polskiego badacza Jakutów — była dogodną okazją do zaprezentowania nowych i przypomnienia prowadzonych już od dłuższego czasu badań nad dorobkiem polskich zesłańców w dziedzinie badań jakutologicznych. Trwałym efektem petersburskiej konferencji naukowej było opublikowanie drukiem wygłoszonych na niej 16 referatów¹.

Postać niniejszego polskiego zesłańcy i badacza języka jakuckiego jest w Polsce bardzo mało znana i wydaje się, że zarówno wskazana, jak i następne konferencje nie są w stanie zmienić tego stanu rzeczy. Jedną z referentek — Kjunnej Takaahaj — podliczyła, że polskim badaczom Jakucji i szeroko rozumianej Syberii w ostatnich kilku latach poświęcono pięć konferencji². Jednak w polskim obiegu naukowym sytuacja nie uległa istotnej zmianie. Jedną z przyczyn takiej sytuacji jest fakt, że tylko jedna konferencja odbyła się w Warszawie, trzy w Jakucku, a jedna nad Bajkałem — w Irkucku-Listwiance. Nie mniej istotnym aspektem badań jest ich atrakcyjność dla polskiego historyka, gdyż to ich materiały mają największą szansę dotrzeć do polskiego odbiorcy. Pod tym względem większym zainteresowaniem badaczy cieszą się zesłania z okresu stalinowskiego; wiek XIX to już zamierzchła historia. Wreszcie oczywiste jest, że na tych polsko-syberyjskich spotkaniach większość referatów jest głoszona, a następnie publikowana w języku rosyjskim, co dodatkowo zawęża krąg odbiorców.

¹ *Koriennyje narody Sibiri w trudach polskich issledowatielej. Pamjati Edwarda Piekarskiego (1858–1943). Matieriały Mieždunarodnoj naucznoj konfierencii Sankt-Pietierburg, 25–26 sientjabria 2014 g.*, red. W.N. Iwanow, Jakutsk 2015. Publikacja została sfinansowana ze środków Konsulatu Generalnego Republiki Polskiej w Irkucku, a nakład 300 egzemplarzy z góry ogranicza możliwość dotarcia do większej liczby czytelników. O przebiegu konferencji zob. F. Nowiński, *Polscy badacze wschodniej Syberii w XIX w.*, „Zesłaniec” 61, 2014, s. 140–144.

² K. Takaahaj, *Dwie postacie — dwa losy: Waclaw Sieroszewski i Edward Piekarski*, [w:] *Koriennyje narody Sibiri...*, s. 68–69. W informacji o autorach nazwisko referentki brzmi Takasajewa, nie wiadomo, czy to błąd drukarski, czy tak powinno się poprawnie pisać to nazwisko.